

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

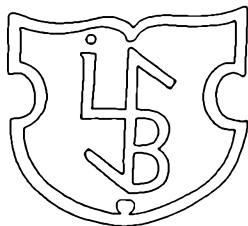
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

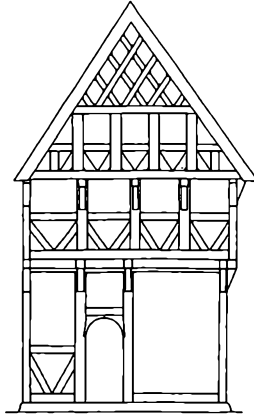
QUEDENS' GAARD

QUEDENS' GAARD

Den Antikvariske Samling i Ribe, der er landets ældste provinsmuseum, blev stiftet i 1855. Den havde oprindeligt til huse på Kathedralskolen, var senere under tag med Ribe Kunstmuseum i Nicolaigade og kom først i 1934 i eget hus, det såkaldte »Hans Tavsens Hus« ved Domkirken. Trods den relative stilstand i trediverne og fyrrerne var det indsamlede materiale alligevel langsomt ved at sprænge alle rammer, og det betød derfor en væsentlig lettelse, da man i 1958 kunne fejre 100-året for museets åbning for offentligheden med at indvie en renaissance-afdeling i »Porsborgs Kælder« på Torvet. Denne udvidelse, som blev muliggjort takket være Landbosparekassen for Ribe By og Omegn, var imidlertid ikke tilstrækkelig til at kunne udstille de tilbageværende genstande tilfredsstillende.

Da Carlsbergs mindelegat for Brygger I. C. Jacobsen i 1961 overdrog Samlingen den firfløjede købmandsgård i byens centrum, kaldet »Quedens' Gaard«, sikredes dermed muligheden for at kunne løse udstillingsproblemerne. Men Quedens' Gaard er dog så meget mere end en samling lokaler. Den er i sig selv et klenodie, og det fornemste, samlingen ejer. Den er et stykke kulturhistorie, som fortæller om borgerlig byggeskik og boligindretning fra renaissancen til i dag.

Gavl mod Storegade. Rekonstruktionsforsøg 1 : 200.

adskilt fra C ved en smal regndrypslippe, og et femfags langhus ud mod Storegade. Dette lille hus, der var grundmuret og kun i én etage, har adskilt sig en del fra de øvrige omtalte bygninger, som alle var 2 stokværk høje og opført af bindingsværk.

Endelig skal nævnes, at købmanden Peder Baggesen før 1584 opførte gården H, der vendte gavlen mod Sortebrødregade og i øvrigt strakte sig ned langs Talkes Vandbro, hvor dens knægtbyggede bindingsværk stadig udgør den ene side af slippen.

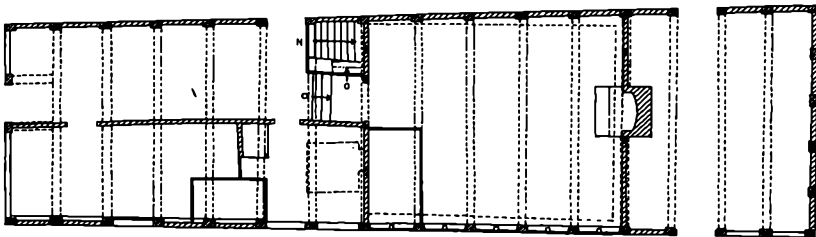
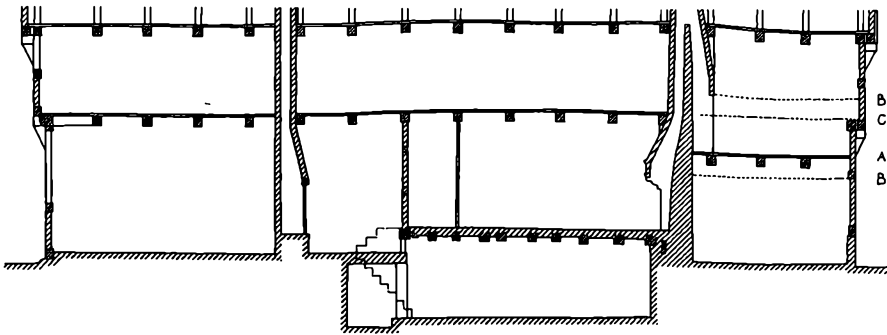
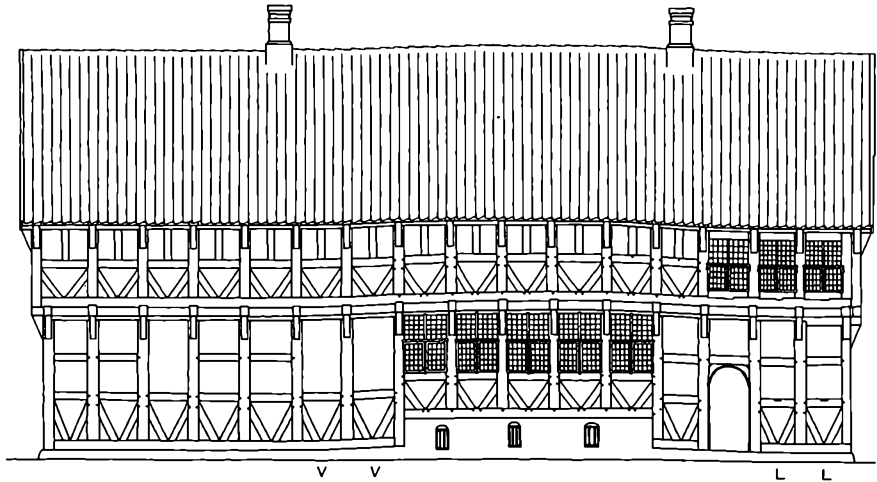
Ved midten af 1600-årene kommer gavlhuset A på hjørnet af Sortebrødregade i Baggesen-slægtens eje. 1681 opfører Jens Lauridsen Baggesen den endnu eksisterende portbygning (P) i Sortebrødregade, hvis smukt udskårne porthammer bærer hans og hans hustru Susanna Pedersdatter Vedels skjoldomrammede initialer. I 1684 og 1687 erhverver han ejendommene B og C i Storegade og i 1690 en nedlagt sti, der fra Sortebrødregade førte ned til det offentlige »Magshus« i åen. Og hermed var stor-købmanden Jens Lauridsen Baggesens gård, som i det væsentlige er identisk med den senere Quedens' Gaard, fuldt udbygget.

Ud mod Storegade er i dag intet at se af renaissancetidens brogede bygninger, men drejer man ned ad Sortebrødregade ændrer billedet sig totalt. Her står endnu langsiden af Ebbe Mogensens bindingsværksgavlhus temmelig uændret. Også husets oprindelige indretning, der under den nylig afsluttede restaurering dukkede frem bag senere tiders vægge, puds, tapeter og maling, står i dag mærkværdig velbevaret.

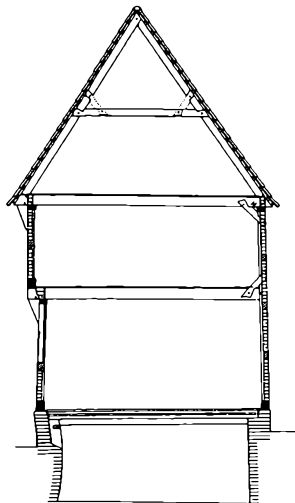
Betragter man langsiden mod Sortebrødregade, er det tydeligt – især for det nedre stokværks vedkommende, at det dybe gavlhuis, selvom det er opført i én støbning, omfatter tre dele, der har hver sin karakter. De syv forreste fag nærmest Storegade, hvis gulv kun er hævet ganske lidt over gadens niveau, omfattede den daglige bolig. Heraf optager det dybe »Framgulv« den ene halvdel, medens stuen »Dørns« ligger i hjørnet ud mod Sortebrødregade og bag denne husets køkken med sin åbne skorsten.

De følgende fem fag, der er hævet op på en høj kældermur, rummer husets sal, »Stuen« eller »Kælderstuen«. Denne del adskiller sig ydermere fra den øvrige bygning på grund af de fem tætsiddende, ualmindelig store, blyindfattede vinduer.

De fire bageste fag, hvortil en rundbuet dør fører ind fra gaden, har ligesom den forreste del sit gulv liggende et enkelt trin over gadeniveau. Medens overetagen i de 12 forreste fag var indrettet til pakrum og småkamre, har der i de fire bageste fag ligget et stort kammer, som i finhed og boligmæssig betydning må have svaret til Kælderstuen. Alene de tre store vinduer, der har haft samme udformning som Kælderstuens vinduer, viser dette. At man ydermere har givet dette kammer en betydelig større loftshøjde end overetagen normalt gav mulighed for ved at anbringe bjælkelaget mellem etagerne en meter lavere end i den øvrige del af bygningen, understreger yderligere rummets betydning. Endelig må det nævnes, at såvel dette fornemme kammer som Kælderstuen var udstyret med kaminer, medens Dørnsen blev opvarmet med en bilæggerovn, hvori der fyredes fra den åbne skorsten i køkkenet.

Langside mod Sortebrødregade, langsnit og plan. Rekonstruktionstegninger, der viser udseende og indretning ved tiden omkring 1600. Mål 1:200.

Tværsnit. Mål 1:200.

Ad en dør i gavlen mod Storegade, der sad nogenlunde på samme sted som den nuværende indgangsdør, trådte man – dengang som nu – ind i det dybe Framgulv. Herfra er der adgang til Dørns og køkkenet og udgang til gården gennem døren i den nordøstre ydervæg. Ved bagvæggen fører nogle trin op til døren ind til Kælderstuen. Her er også trappen ned til kælderen placeret.

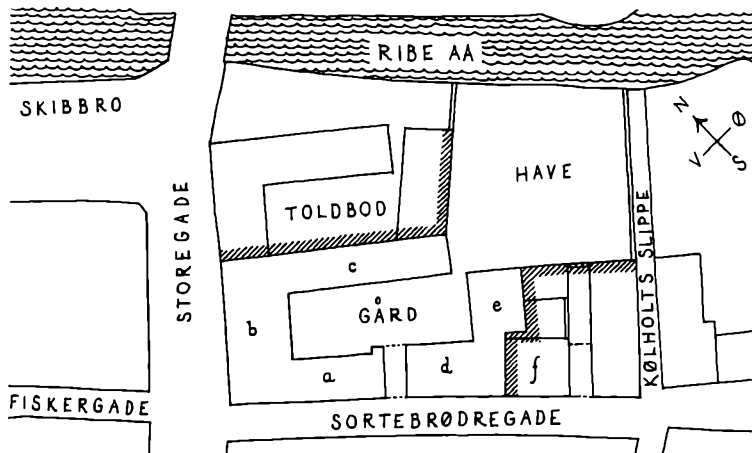
Ribehusenes Framgulv blev ikke blot benyttet som forstue, det var i mindst lige så høj grad husets arbejdsrum. Her stod snedkeren med sin høvlebænk, og her havde købmanden sin krambod. Gennem en lem i loftet blev varerne hejst op til pakrummene i øvre stokværk. Disse rum har i øvrigt været tilgængelige ad en trappe, der også må have haft sin plads i Framgulvet.

Gennem en stor karnap, der sprang et stykke ud i Storegade, fik Dørnsen sit dagslys. Ud mod køkkenet var den indelukkede seng (alkoven) anbragt. Såvel i Dørnsen som i Kælderstuen var væggene beklædt med høje fyldningspaneler, medens overvæggene var udstyrede med kalkmalede dekorationer. Af panelerne og de malede dekorationer er betydelige fragmenter bevarede.

»Kælderstuen» – husets sal, som i det væsentlige er ført tilbage til det udseende, den har haft i første del af 1600-årene.

Kælderstuen – husets sal – er et smukt og spændende rum, der åbner sig ud mod gaden gennem de fem store vinduers blyindfattede glasflader. Stuens gulv er lagt med kvadratiske teglstensfliser, hvoraf enkelte med glaseret overside er oprindelige. Bjælkeloftet er bemalet med en grøn kantning på gullig bund. På bjælkernes sider er med sort frakturskrift malet lange dekorative skriftbånd, der gengiver skriftsteder fra Biblen. Bjælkerne i Dørnsen er dekoreret på lignende måde, medens Framgulvets bjælker har en ensfarvet dybrød bemaling.

Planskitse, der viser bebyggelsen ved tiden omkring 1850. Mål 1:1000.

Jens Lauridsens søn Peder Baggesen giftede sig med enken efter rådmand Mads Fridsch, og dette forklarer formentlig, at gården kom i familien Fridschs eje. Omkring midten af det attende århundrede tilhørte den borgmester Peder Madsen Fridsch, men først med sønnen, fysikus Andreas Frausing Fridsch, sker der i 1790 virkelig betydelige bygningsændringer.

Dette år nedbrydes det 13 fag dybe gavlhus (C) nærmest Toldboden, det mellemliggende syvfags langhus (B) samt gavlen mod Storegade med de syv forreste fag af øvre stokværk af det, der engang var Ebbe Mogensens gavlhus (A). I stedet for opføres ud mod Storegade det nuværende forhus (b) med grundmuret gade-facade, og langs skellet mod Toldboden en 15 fag lang bindingsværkssidebygning (c), hvori det tidligere gavlhus' hvælvede kældre, der var skånet ved nedrivningen, kom til at indgå.

Året efter opføres i gården – som erstatning for en tifags tværbygning i to stokværk – det endnu eksisterende syvfags tværhus. Haven med sit lysthus strakte sig bag Toldboden ned til åen ligesom i dag, blot var bredden dengang væsentlig mindre.

Den i 1790 opførte hovedbygningens facade mod Storegade fotograferet efter restaureringen.

I en by, der dengang næsten udelukkende bestod af bindingsværksbygninger med højtreste gavle, må det nye hus have virket imponerende og samtidig provokerende moderne. Det har været et af Ribes første klassicistiske huse og må uden tvivl med sine store, lyse og smukt udstyrede stuer og det flotte herskabelige trapperum have givet borgerskabet en del at snakke om.

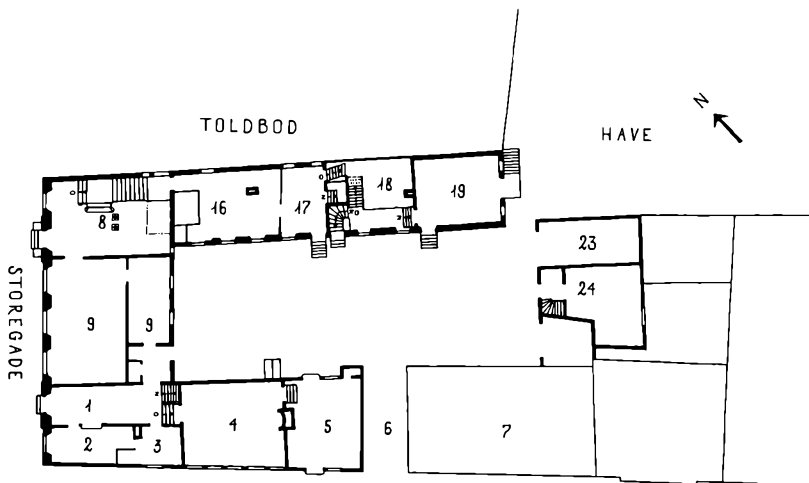
1836 overtager købmand J. H. Quedens gården, og i stueetagen ud mod Storegade indretter han den endnu eksisterende butik, der i det væsentlige har bevaret sit gamle inventar.

Forhal og trapperum i hovedbygningen mod Storegade, formentlig indrettet i 1790. Det malede loft fra midten af forrige århundrede.

Gårdsrummet med Ebbe Mogensens gavlhus fra 1580–83 (til venstre) og bagsiden af hovedbygningen mod Storegade fra 1790.

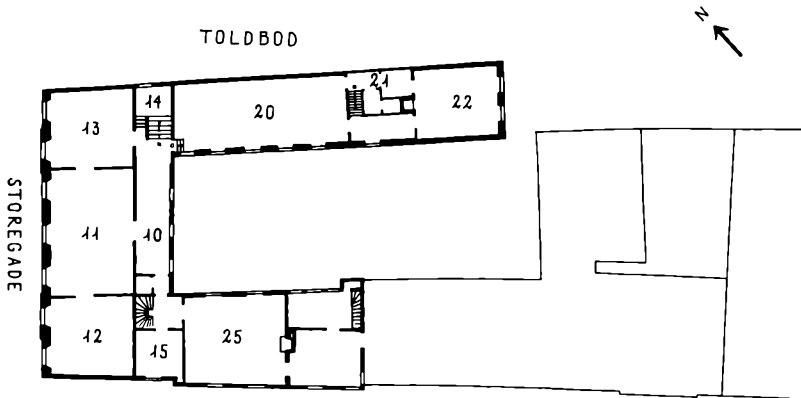

Plan af stueetagen i Quedens' Gaard, som den er i dag. Mål 1:500.

1961–65 gennemgik Quedens' Gaard en hårdt tiltrængt restauration, der frem for alt tog sigte på en gennemgribende istandsættelse og stabilisering af bygningernes indre og ydre.

Da der imidlertid under arbejdets gang i den del af komplekset, der engang havde udgjort Ebbe Mogensens gavlhus, afslørede så mange bygningsdele og dekorationer fra renaissanceetiden, at en sikker rekonstruktion var mulig, blev det besluttet at gengive dette hus sin 1600-tals indretning for stueetagens vedkommende.

Bortset fra den ændring, som rekonstruktionen af gavlhusets plan måtte medføre i en mindre del af stueetagen i forhuset mod Storegade, har denne bygning i det væsentlige bevaret den skikkelse, den fik ved opførelsen i 1790 og ved indretningen af butikken i 1836, også hvad plandisposition og interiører angår. Sidehuset mod Toldboden rummer de tidligere omtalte hvælvede kældre fra tiden umiddelbart efter 1580 (under 16 og 17). Stueetagen fik sin nuværende skikkelse, da gårdsiden blev grundmuret i 1857, idet en væsentlig del af indretningen tillige med bindingsværksydervæggen mod Toldboden dog hidrører fra opfø-

Plan af 1. sals etagen i Quedens' Gaard som den er i dag. Mål 1:500.

relsen i 1790. Overetagen, der blev påbygget i 1865, er ved restaureringen indrettet til udstillingsrum og bibliotek.

FORTEGNELSE OVER DE ENKELTE RUM

Ebbe Mogensens gavlfhus. 1 »Framgulv«, 2 »Dørns«, 3 køkken, 4 »Kælderstue«, 5 nu bindingsværkssamling. 1–3 fungerer som turistbureau. 4 og 5 indgår i museet. 6 Jens Lauridsen Baggesens portbygning fra 1681. 7 tidligere lade- og staldbygning (opført omkring 1690, grundmuret 1857).

Forhuset fra 1790. 8 forhal med indgang til butikken og trappe op til museet. 9 butik, 10 gang, 11 sal, 12 og 13 kabinetter, 14 pigekammer, 15 antikvarens kontor. 10–13 museumsrum.

Sidebygningen fra 1790. 16 og 17 køkken, 18 bryggers i gårdniveau, herover mellemgang og »Fanikkerum«, 19 havestue (indrettet 1854). 16–19 museumsrum. I den påbyggede etage fra 1865: 20 museumsrum, 21 mellemgang med toilet og trappe ned til gården, 22 bibliotek.

Tværhuset i gården fra 1791. 23 vognport, 24 museumsrum.

Dette firfløjede bygningskompleks, som i sig selv er en museums-genstand, skal nu (1965) indrettes til museum. Det rummer en række interiører fra renaissance, fra empire og fra forrige århundrede, men det er dog ikke hensigten at udstyre disse som færdige interiører. Langt snarere skal rummene danne baggrunden for udstillinger, der på den ene eller anden måde kan sættes i forbindelse med deres anvendelse i ældre tid. Køkken og bryggers f. eks. giver en naturlig baggrund for udstilling af husholdningsredskaber fra forskellige tider, ordnede i grupper, så man kan slutte fra den ene type til den anden: Fra jerngryden bagud til kogekarret af jydepotteler, eller fra rullen til manglebrættet. Pige-kammeret bliver således en almen illustration til de sociale forhold i forrige århundrede og empire-lejlighedens tre rum rammen om en udstilling af møbler og kunstindustri. Bindingsværksudstillingen skal nok vise noget af »mekanikken« og udviklingen af denne byggeskik i Ribe, men den skal først og fremmest søge at gøre hustypen til et mere fortroligt begreb, når man møder den ude i byen.

Hvis man skal fastsætte noget princip for museumsopstillingen, er det, at den ønsker at appellere til den besøgendes konstruktive fantasi. Det ruinerede, slidte eller antydende skal give en forestilling om det, som var engang. Renaissance-»stuen« er genskabt på denne måde. Der er ikke rekonstrueret videre, end de sikre spor tillod det, og tidens slid viser sig mange steder. Til gengæld skal der næsten ikke mere end halvt lukkede øjne til at at hele disse sår. Vi foretrækker at lade hver enkelt besøgende foretage denne operation.

*

Teksten af Mogens Bencard og Hans Henrik Engqvist. Tegningerne udført af Agnete Blinkenberg på grundlag af opmålinger og bygnings-undersøgelser foretaget under restaureringen af H. H. Engqvist m. fl. Fotografierne af H. H. Engqvist. Sat hos Fr. Martin, Christiansfeld. Trykt hos Musikhøjskolens Forlag, Egtved. Tilrettelagt af H. H. Engqvist.

